

KUTLUCA KÖYÜ
ATASÖZLERİ VE DEYİMLERİ

ANNEMDEN DUYDUKLARIM

İSMAİL GÜLEÇ

dünbugün
yarın

Bu PDF dokümanı, kitabın bir kısmını içermektedir.
DBY okurları için özel olarak oluşturulmuştur.

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

© 2026, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™

Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 503

Edebiyat: 276

ISBN 978-625-8686-15-9

Sertifika No: 52315

1. Basım: Pan Yayınları, 2006

Genişletilmiş 2. Basım: İstanbul, 2026

Yazar: İsmail Güleç

Dizi Editörü: Furkan Öztürk

Yayın Yönetmeni: İrfan Güngörür

Kapak Fotoğraf: Kazım Karaçoban

Baskı Hazırlık: DBY Ajans

Baskı/Cilt:

Birlik Baskı Ozalit Ltd. Şti.

(Sertifika No: 52846)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Annemden Duyduklarım: -Kutluca Köyü Atasözleri ve Deyimleri-

Yazar: İsmail Güleç (1970-)

İstanbul : DBY Yayınları, 2026.

124 s. ; 12,0 x 19,5 cm ___ (DBY Yayınları ; No. 503)

ISBN 978-625-8686-15-9

1- Edebiyat 2- Atasözleri 3- Deyimler 4- Yerel Sözlük 5- Köy Tarihiçesi

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI

Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4

Cağaloğlu - Fatih / İstanbul

Tel.: +90 212 526 98 06

www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr

İçindekiler

Kısaltmalar Listesi	8
Önsöz	9
Giriş	13
Kutluca Köyü.....	13
Çamoluk ve Köyleri.....	15
Kuruluş Menkıbesi.....	16
Atasözleri ve Deyimler.....	17
Kaynakça	21
Atasözleri	23
Deyimler	71
Sözlük	121

Önsöz

Kutluca, Giresun'un şehir merkezine en uzak ilçesi Çamoluk'un şirin köylerinden biridir. Ben, bu köyde doğmuş ve 1960'larda İstanbul'a göç etmiş bir ailenin İstanbul'da dünyaya gelmiş en küçük çocuğuyum.

Üniversite yıllarında ilk bilgisayarımı almıştım ve annemden işittiğim atasözleri ve deyimleri bir dosyada toplamaya başlamıştım. Annemin vefatından sonra bulunduğum meclislerdeki konuşmalarda geçen atasözleri ve deyimleri de kaydetmeye devam ettim. Değerli meslektaşım ve dayı oğlum Prof. Dr. Aziz Doğanay'ın teşvikiyle, hem benim gibi İstanbul'da doğup büyüyen Kutlucalılara özellikle yeğenlerim, çocuklarım kısaca annemin torunlarına aktarmak hem de Türk atasözleri ve deyimleri hazinesine küçük bir katkıda bulunabilmek ümidi ile açıklamaları ve sözlüğüyle birlikte hazırlamaya karar verdim.

Başından beri, duyduğu her atasözünü gece yarısı da olsa anında bana bildirme inceliğini gösteren, yayından önce okuyarak yanlış anlamalarımı ve eksik ifadelerimi düzelten

Prof. Dr. Aziz Doğanay'a teşekkür borçluyum. Ayrıca, yayınlama konusunda beni teşvik eden meslektaşım ve dostum Prof. Dr. Abdülkadir Emeksiz'e ve kendilerinden söz derlediğim ablalarıma ve akrabalarıma müteşekkirim.

Kitabın ismi Feridun Nafiz Uzluk'un VIII. Türk Dil Kurultayında sunduğu "Büyük annemden dinlediğim atasözleri" isimli bildirisinin başlığından mülhemdir.

Derlediğim atasözü ve deyimleri bir araya getirip alfabetik olarak sıraladıktan sonra TDK tarafından yayınlanan Ömer Asım Aksoy'un *Atasözleri ve Deyimleri Sözlüğü* ile Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan *Türk Atasözleri ve Deyimleri* isimli eserde olup olmadığını kontrol ettim ve bulunanları kitaba almadım. Kitaba farklı versiyonlarda olanlar ile bulunmayanları aldım. Ayrıca, sadece bir bölümü aynı olanları da dahil ettim. *Asıl asmaz* atasözü gibi adı geçen kaynaklarda yer alan ancak bizim yörede peşinden *asza da tezmez*, bir yargı ifade eden kelimelerin olduğu sözleri de çıkarmadım. Aynı anlama gelmekle birlikte bir veya daha fazla kelimenin farklı olduğu sözleri de korudum. Mesela *Görünen dağa tez ulaşılır*, sözü bizde, *görünen dağın dibi yakındır*, şeklinde geçer. Sayıları az olan bu tip sözleri de sözlükten çıkarmadım. Ayrıca, atasözleri ve deyimleri TDK tarafından neşredilen *Bölge Ağzlarında Atasözleri ve Deyimler* isimli eserle karşılaştırarak benzerlerini tespit etmeye çalıştım. Bu elemelerden sonra kalan atasözlerini ve deyimleri kendi aralarında alfabetik olarak sıraladım.

Bu mütevazı çalışmada açıklanmaya çalışılan atasözü ve deyimlerde geçen mahalli kelimelerin bir sözlüğünü

eserin sonuna ilave ederek folklor ve sözlük çalışmalarına küçük bir katkıda bulunmak istedim.

Köyümüzde kullanılan atasözü ve deyimler arasında kimi müstehcen sayılabilecek kelimeler de vardı. Bunları yayınlayıp yayınlamama konusunda sonradan gelecek tepkileri düşünerek tereddüt etmişim. Ancak bu konuda görüşlerine başvurduğum uzmanların hepsi beni cesaretlendirdiler ve sözleri olduğu gibi yayınlamamı tavsiye ettiler. Tavsiyelerine uydum.

Bu atasözlerinin geleneksel toplum yapısına ait olduğu unutulmamalıdır. Kimi atasözleri bugünün insanı için anlamsız olabilir. Özellikle kadın-erkek, gelin-kaynana durumlarına dair söylenen atasözlerini eleştirmeden önce söylenildiği toplumu ve yapısının düşünülmesini istihham ediyorum.

Hiç şüphesiz, köyümüzde söylenen atasözleri ve deyimleri bu kitapçuktakilerle sınırlı değil. Aynı şekilde mahalli kelimeler de bu kadar değil. Bundan önce olduğu gibi, bundan sonra da duyduğum orijinal atasözü ve deyimleri aynı işlemlere tabi tutarak eseri genişletmeye çalışacağım.

Her zaman minnet, şükran ve rahmetle andığım, kendisine doyamadan ve oğul döşegine oturtamadan kaybetmiş annemin hayırla yâd edilmesine vesile olmak bu satırları yazanın en büyük dileğidir. Anneme ve babama Mevla'dan rahmetler niyaz ediyorum.

İsmail Güleç

Horhor/Fatih, 23 Aralık 2003

Kaynakça

- Aksan, Doğan: *Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim I-III*, Ankara: TDK, 1990.
- Aksoy, Ömer Asım: *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü I-III*, Ankara: TDK, 1984.
- Altun, Mustafa: “Türk Atasözleri Üzerine Sentaktik Bir İnceleme”, *Akademik Araştırmalar Dergisi (Journal of Academic Studies)* VI/21 (Mayıs-Temmuz 2004), s. 79-91.
- Boratav, Pertev Naili: *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı*, İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1988.
- Bölge Ağzlarında Atasözleri ve Deyimler I-II*, Ankara: TDK, 1969-1971.
- Özon, Mustafa Nihat: *Türk Atasözleri*, İstanbul: 1952.
- Tülbendçi, Feridun Fazıl: *Türk Atasözleri*, İstanbul: 1963.
- Türk Atasözleri ve Deyimleri I-II*, İstanbul: M.E.B., 2001.
- Türkçe Sözlük I-II*, Ankara: TDK, 1988.
- Uzluk, Feridun Nafız: “Büyük annemden dinlediğim atasözleri” *VIII. Türk Dil Kurultayında Okunan Bilimsel Bildiriler*, Ankara: TDK, 1960, s. 235-247.
- Yeni Tarama Sözlüğü*, düz. Cem Dilçin, Ankara: TDK, 1983.

A

Acı soğan kabuğunu acıtır: (Kadirli/Adana Böl. Ağ. I/20) Bu söz, keskin sirke küpüne zararlı eşanlıdır. Soğanın acısı makbul değildir. Soğanın acısı fazla olursa kabuğuna kadar sirayet eder. Acılık, kötülük ve hiddet anlamında olup kişinin hiddetlenmesi ve kötülük etmesi durumunda en çok zararı kendisinin çekeceğine işaret edilir.

Acı soğan, tatlı şeker, vezir olsa cinse çeker: Acı soğan asil olmayanlara, tatlı şeker de asillere benzetilmiştir. Buradaki asillik iyi ve güzel insan olmak anlamındadır. Acılık kötülüğe, tatlılık ise güzelliğe benzetilmiş olup babası zahirde büyük makamlara gelse de fitratının değişmeyeceği hakikatine işaret eder.

Aç olan taşı öğütür: (Darende/Malatya kemirir, Böl. Ağ., I/28) Aç olanın yemek arzusunun derecesini göstermek için mübalağa yoluyla taş kullanılmıştır. Bu sözden murat, aç olan kimsenin yemek seçmeden önüne

A

Adama vurmuşlar, vay arkam vay demiş: bk. *Ah arka, var arka, düşman göre de korka.*

Adın ne balcı kızı, o zaman daha iyisin daha hassın ya: Mesnevî'nin dördüncü cildinde anlatılan Helvacı kızı hikâyesinden mülhem söylenmiş bir söz olmalıdır. Kız daha çok istenen ve arzulanan şeylere benzetilir. Balcı kızı, daha tatlı ve daha iyi olmasıdır. İsteddiğimizden ve beklediğimizden daha iyi bir durumla karşılaştığımızda bu deyimimizi kullanırız. "*Kör istedi bir göz, Allah verdi iki göz*" ile anlamdaştır.

Adını deliye, ardını çalıya koymak: Adın deliye çıkması, yapılanın ciddiye alınmaması, ardın çalıya konması da uygunsuz işler yapılması anlamındadır. Kural ve adap tanımadan iş yapanların durumunu ifade etmek için kullanılan bir deyimdir.

Sözlük

ağ: Ak, beyaz.

ağlaşak: Ağlayalım'ın mahalli söylenişi.

alamah: Alamayız'ın mahalli söylenişi.

avara: İşi gücü olmayan.

azık.: Yolda veya tarlada acı-kıldığında yenmek üzere götürülen yiyecek.

azmak: Yoldan çıkmak.

bıldır: Geçen sene.

bud: Hayvanların bacaklarının kalın kısmı.

burc: Ağaçların başlarındaki yapraklar.

büveçe: Bu geççe, bu taraf.

büzme: Bir yemek çeşidi.

civirmek: Cıvıvlerin çıkarıldığı ses.

cüçük: Kümes hayvanlarının yavrusu.

çaput: Bez parçası.

çarık: Keçi ve koyun derisinden yapılan ayakkabı.

çakşak: Değirmende buğday tenekesinden buğdayın de-ğirmen taşının deliğine rahat akması için oluğa asılan, taş döndükçe oluğun hareket etmesine yarayan ağırlık.

çemiç: Dut kurusu.

Çemrenmek: Küçük abdesti bozmak.

çenet: Çenet birbirine bağlı iki eşit parçadan oluşan cisimlerin her biri parçası.

çıyan: Çokayaklı, kuyruğu çattalı, bulduğu deliğe giren ve ağaç kabuğuyla beslenen 4-5 cm. uzunluğunda

KUTLUCA KÖYÜ ATASÖZLERİ VE DEYİMLERİ

ANNEMDEN DUYDUKLARIM

Bu kitapçığın hazırlanmasının iki temel sebebi bulunmaktadır:

Birincisi, yazarın annesine duyduğu sevgi ve özlemi somutlaştırarak ölümsüzleştirmek; aynı zamanda çocuklarına hiç tanıma fırsatı bulamadıkları babaannelerini bir nebze de olsa tanıtarak onun kıymetli sözlerini gelecek nesillere aktarmaktır.

İkincisi ise, sözlü kültürü yazılı hale getirerek kültürümüzün en önemli hazinelerinden olan atasözlerimizin derlenmesine katkıda bulunmaktadır. Bu çalışma ile küçük bir köyde söylenen, günümüz standart Türkçesinde pek bilinmeyen ve mevcut atasözleri sözlüklerinde yer almayan deyimlerin gün yüzüne çıkarılmasının; halkbilimi ve ağız araştırmalarına müteavuz ama değerli bir hizmet sunacağına inanıyoruz.

"dün" den öğrendiklerinle
"bugün" ü yaşamak
"yarın" ları aydınlatır.

ISBN 978-625-8686-15-9

9 786258 686159